

2015.03.24

Høringsinnspill fra SINTEF/NTNU til Europakommisjonens melding om EUs energiunion

Innledning

Meldingen om EUs Energiunion er et sentralt policy dokument fra den nykomponerte Europakommisjonen. Den adresserer vilje til endringer innen et viktig område for Europa som også vil få store konsekvenser for energinasjonen Norge. Norge har en dobbeltrolle her; på den ene side EUs nest største leverandør av råolje og gass og på den andre en alliert EU ønsker best mulig integrert i sin nye energiunion – energi skal bli den femte friheten. Dokumentet gir en overordnet beskrivelse av målene men er ikke spesielt tydelig på forsknings og utviklingsbehovet for å nå disse. Det viser at energiunionen er i startfasen men store muligheter for å delta proaktivt i utformingen. Selv om Norge ikke er direkte involvert i de politiske prosessene som driver energiunionen framover har vi tett energifelleskap med Europa via et stort nettverk markedsmessig, regulatorisk, industrielt og innen FOU. Det er viktig at Norge bruker dette nettverket koordinert for å sikre verdien av ressursene våre, styrke industrien og utnytte spisskompetansen vår i den kommende prosessen. Dette er utdypet i det følgende og avrundet med det vi mener er eksempel på områder som løftes opp som viktige tiltak i EUs melding og hvor Norge kan ta initiativ som er gode både for oss og EU.

Vennlig hilsen,

Unni Steinsmo
Konsernsjef
SINTEF

Gunnar Bovim
Rektor
NTNU

Er Energy Union initiativet viktig for Norge?

Energy Union er gitt høy prioritet av den nye EU Presidenten Juncker. Energi skal bli EUs femte frie flyt, i tillegg til varer, kapital, tjenester og folk. Han har oppnevnt en egen stilling som vise president, Maroš Šefčovič, med eneste oppgave å følge opp Energy Union initiativet. I pressemeldingen knyttet til offentliggjøringen siteres Šefčovič om Energy Union : "A project that will integrate our 28 European energy markets into one Energy Union, make Europe less energy dependent and give the predictability that investors so badly need to create jobs and growth".

Initiativet adresserer og drives fram av flere viktige mål for EU:

- Bidra til en overgang til en fornybar energiforsyning
- Øke leveringssikkerheten og bidra til rimeligere energi for Europa
- Omlegging, leveringssikkerhet og priser skal bidra til vekst og flere jobber

For å sikre at dette skjer er det foreslått konkrete tiltak innen fem fokusområder:

- Energy security, solidarity and trust
- A fully integrated European Energy Market
- Energy efficiency contributing to moderation of demand
- Decarbonising the economy
- Research, Innovation and Competitiveness

Målbildet til EU innen klima, energi og industriell innovasjon er nær identisk med Norges på overskriftsnivå og for mange av områdene helt ned i detaljene. Norge adapterte nylig de samme klimamålene som EU har satt for seg. Innen Europa er Norge en av de store energinasjonene og Europa er hovedmarkedet for det vi eksporterer av energi og tungt energibaserte varer. De rammene EU setter og de veivalgene de tar innenfor dette feltet vil påvirke Norge sterkt, både innen O&G, krafthandel og energikrevende industri. De konkrete tiltakene som listes vil gripe direkte inn i de

nevnte områdene samt få konsekvenser for annen industri og virksomhet som energieffektivisering, transport og skogbruk.

Hvordan respondere?

Med unntak av deltagelse i EUs politiske prosesser er norsk energibransje en aktiv deltager i mange europeiske fora. Energi Union initiativet kom raskt som et politisk initiativ fra en krets rundt den nye EU Presidenten med en tyngde og prestisje som tilsier at det er vilje og handlingskraft bak de foreslåtte tiltakene.

Med utgangspunkt i at angrep er det beste forsvar og at Norge politisk er mer i en forhandlingsposisjon enn en del av prosessen, er det viktig å ta gode koordinerte initiativ i de fora vi er tilstede, for å sikre maksimal påvirkningskraft og gode løsninger for Norge i den kommende formative prosessen. Går en gjennom målene og tiltakene byr mange på store muligheter for Norge, vi har ressurser, industri og kompetanse som kan bidra aktivt til å skape verdier både for oss og løse EUs utfordringer. Det er viktig at vi ikke bare utnytter vår posisjon som leverandør av energi men at også leverandørindustrien og forskningsinstitusjonene blir med og aktivt utnytter muligheten til full deltakelse innenfor EUs forsknings og innovasjonsarenaer. Positive initiativ som skaper vinn-vinn muligheter for begge parter mottas nesten uten unntak med takk. Der vi ser størst risiko, knyttet til våre olje og gass ressurser, er det både trusler og muligheter, men kanskje desto viktigere å agere av hensyn til den verdien det representerer.

En faktabasert og lett upolitisk tilnærming til hvordan vi skal respondere er å gå gjennom forslagene til tiltak og kartlegge de største truslene og mulighetene, vurdere dem opp mot hvilken effekt de kan ha på verdien av energiressursene våre, markeder for industrien vår og hvor vi kan bidra tungt med kompetanse. Der vi ser et stort potensial for gevinst satser vi tungt for å bidra med ressurser, industri og kunnskap til at løsningene blir gode for oss og EU. Politisk vil tunge positive bidrag innen design av et effektiv felles kraftmarked (inkludert markedsbasert balansekraft), utvikling av CCS teknologi for industrien, elektrifisering av transport, LNG teknologi og kabelteknologi kunne bygge forståelse for at vi fikk særbehandling på områder som er viktige og spesielle for oss.

Denne tilnærmingen faller godt sammen med den strategien og de ambisjonene regjeringen har for norsk FOU inngrep med EU, hvor energi er et av de områdene hvor Norge allerede er godt i inngrep. Horisont 2020 er en av de arenaene energiunion initiativet ønsker å bruke mer målrettet og forventes å få stor innflytelse på utlysningene og instrumentene som formes framover. SETPLAN skal nå oppdateres for å reflektere den de overordnede målsetningene for energiunionen. FOU er svært viktig som innsatsfaktor for økt treffsikkerhet og reduksjon av risiko knyttet til store og raske ombygginger av viktig infrastruktur som energiforsyningen. Arbeidet innenfor SETPLAN har vært en viktig arena for å fremme påvirkning av forskning innenfor EU og dermed også for innretning på utlysninger for Horisont 2020. Aktiv norsk deltagelse i dette arbeidet er viktig for å bidra til norske nytteverdier.

FMEene og den tunge satsingen på energiforskningsprogrammene i Forskningsrådet har vært en viktig plattform for å vise at vi kan og evner å delta både når agendaen skal settes og forskning utføres. En fortsatt sterk satsing vil gjøre det mulig å ta en aktiv rolle også i utviklingen av energiunionen. Med økt fokus på innovasjon i Horisont 2020 er det viktig at hele det norske virkemiddelapparatet brukes, ikke bare Forskningsrådet men også Enova og Innovasjon Norge må med for å sikre deltagelse i pilot – og demoprojekter med industrideltagelse.

Konkrete forslag?

Som en illustrasjon av hvordan vi tenker kan følgende tabell tjene som et eksempel. Fra listen av tiltak i Energy Union dokumentene vurderes mulige norske bidrag etter:

- Øke verdien av norske ressurser (kraft, olje og gass)
- Der vi har industri som kan bidra (utvikle industri og næringsliv)
- Der vi er sterke på FOU

Vi har mange gode dokument/ strategier å ta utgangspunkt i for å finne mulighetene, som Energi21, EnergiX Programplan, Klimaforlikene, regjeringens strategier for NO/EU inngrep generelt og på FOU spesielt, for å nevne noen. Målene til Norge og EU er i hovedsak så sammenfallende at det ikke er vanskelig å finne muligheter.

NO initiativ	NO ressurser	NO industri	NO FOU
LNG	Naturgass	Skaugen, Aker, Gassnova	Kjøleteknikk, materialteknologi, skipstransport NTNU, SINTEF
Markedsbasert kraftomsetning inkl. effektmarkeder	Balansekraft Offshore vind (potensial på sikt) Gass	Kraftbørs (Nordpool) Design, utbygging, drift (Statnett, Nordel)	Markedsmodeller, utbyggingsplanlegging, Børsløsninger, effektmarked NTNU, SINTEF
Forsterket transmisjonsnett	Balansekraft, subsea transmisjon	Nexans, ABB, Siemens, FMC, Aker, osv	Sjøkabler Offshore kraftforsyning NTNU, SINTEF
Energieffektivisering i Industrien og Olje og gass sektoren	Fornybar energi, Olje og Gass	Hydro, Elkem, Scatec, Statoil, osv	Metallurgiske prosesser, komponenter, energibruk NTNU, SINTEF, IFE
Fritt leverandørvalg forbruker	Eksisterende, gjennomprøvd løsning	Regulator, Netteier, Powel	Internasjonalt ledende pioner på metoden
Avkarbonisering produksjon og industri (CO ₂ - håndtering)	Gass og olje, Kraftkrevende industri?	Aker, Statoil, Gassnova	Internasjonalt ledende NTNU, SINTEF, UIB, Eccsel, TCM
Elektrifisering av transport	Fornybar kraft, infrastruktur	Kraftprodusenter, nettselskap, ABB	Fleksible energisystem (distribusjonsnett)
Fornybar energi	Solkraft, Bioenergi, Offshore vindkraft	Elkem, Norsun, Norwegian Crystals, Borregaard, Subsea kraft leverandør industri	Metallurgiske prosesser, bio-kjemiske prosesser, SINTEF, NTNU, IFE, NMBU

Tabell 1 gir en oversikt over tema og ressurser Norge har spesielle fortrinn innenfor i forhold til utvikling av en energiunion og kan være tjent med å ta et initiativ til utvikling av. For de fleste av disse forslagene er det aktuelt og viktig å involvere Enova og Innovasjon Norge med i pilot- og demoprojekt for å posisjonere industrien.

SINTEF og NTNU deltar gjerne i en videre prosess for å finne de gode initiativene om det er ønskelig.